juostiniai bei su akute. Jų skaičius kape siekia nuo 1 (kapai Nr. 2, 6, 31, 59, 73) iki 6 (kapas Nr. 66).

Segės buvo 3. Dvi nedidelės širdelės formos segės rastos moterų kapuose Nr. 41 ir 93 ir viena aguoninė segė buvo vyro kape Nr. 10 prie galvos. Kartu gulėjo geležinė grandinė ir diržo sagtis.

Vaikų kapuose Nr. 30 ir 87 rasta po žvangutį.

Moters kape Nr. 36 aptikti 692 mažyčiai mėlyno stiklo karoliukai.

Iš retesnių įkapių paminėtinas kape Nr. 113 rastas miniatiūrinis stiklinis indelis aukštu kakleliu.

Rastos monetos rodo, kad Gajūnų senkapyje buvo laidojama XVI-XVII a.

Stasys Juodelis

KUPIŠKIO RAJONO SENKAPIŲ TYRINĖJIMAI

Didelę dalį Kupiškio rajono archeologinių paminklų sudaro senkapiai. Kai kurie iš jų gerokai apardyti. Dažnai neaišku, ar juose liko kas saugotino, ar jie turi ką nors bendro su archeologija. Kai kurie rajono ūkiai, nenorėdami saugoti tokių neaiškių paminklų, sutiko finansuoti nedidelės apimties senkapių archeologinius kasinėjimus. Tuos kasinėjimus nuo 1977 m. atlieka Rokiškio kraštotyros muziejus su Kupiškio kraštotyros muziejumi. 1978 ir 1979 m. tyrinėti 6 senkapiai.

Laukmiškių senkapis (Palėvenėlės apylinkė) kasinėtas 1978 m. Pasakojama, kad, pradėjus arti Lėvens šlaito pakraščius, vanduo išplaudavęs žmonių griaučius, prie ku-

rių būdavę pinigėlių ir kitų dirbinių. Tačiau, iškasus 6 perkasėles įvairiose spėjamose senkapio vietose (iš viso 24 m^2), jokių senkapio žymių neaptikta.

Karaliūniškių senkapis (Šimonių apylinkė) kasinėtas 1978 m. Tai 2 arų dydžio pakilumėlė, apsupta molingų ariamų dirvų. Čia piemenys, kasinėdami smėlį, rasdavę pinigėlių. Iš viso senkapyje ištirta 52 m^2, rasta apardytų kapų. Iš radinių aptikta tik monetų, kurių buvo 5 kapuose. Daugiausia jų rasta vyro kape Nr. 3, kur 2 monetos buvo prie kaklo ir 4 po kairiu petimi. Chronologiškai šio kapo monetos labai skirtingos - ankstyviausias jų yra 1560 m. Žygimanto Augusto denaras, o vėlyviausi - Karolo X Gustavo šilingai. Tarp datų skirtumas - visas 100 metų. Panašiai skiriasi ir kape Nr. 4 rastos dvi monetos - prie dešinės rankos riešo Žygimanto Augusto dvidenaris, o ties kairės kojos pėda - Karolio X Gustavo šilingas. Senkapį reikia datuoti XVII a. viduriu ir antrąja puse.

Starkonių senkapis (Šimonių apylinkė) kasinėtas 1978 m. Senkapis yra kalvelės viršūnėje. Jokių žinių apie radinius nebuvo, o jo išvaizda priminė vėlyvas kaimo kapinaites. Buvo iškastos 3 perkasos (iš viso 22 m^2), kapų žymių neaptikta.

Čivų senkapis (Skapiškio apylinkė) kasinėtas 1979 m. Šio senkapio archeologinių paminklų sąraše nėra. Apie jį sužinota 1978 m. rudenį iš ist.dr. Vytauto Merkio pranešimo, kad jo tėvų sodyboje yra buvęs senkapis ir ten vykstą melioracijos darbai jį sunaikins. Buvo ištirta 264 m^2, rasti 8 kapai, kurių 4 buvo be radinių. Kapai su radiniais buvo senkapio R dalyje, kuri gerokai apardyta.

Apardytame vaiko kape Nr. 1 išliko krūtinės srityje 2 Gustavo II Adolfo ir Kristinos Rygos šilingai. Vyro kape Nr. 2 prie galvos rastos dvi monetos - Zigmanto Vazos 1620 m. dvidenaris, o antroji - neaiški. Prie kairės kojos šlaunikaulio rastas neaiškus geležinis radinys, primenantis žiedą su labai išplatintu ovalo formos priekiu, kuriame įspaustas skaičius 27. Kape Nr. 3 prie dešinio peties aptiktas Zigmanto Vazos 1623 m. Lietuvos šilingas. Kape Nr. 4 krūtinės srityje rasta neaiškios paskirties geležinė spiralė. Pagal monetas senkapį reikia datuoti XVII a. pirmąja puse.

Radžiūnų senkapis (Noriūnų apylinkė) kasinėtas 1979 m. Jis imant žvyrą buvo suardytas, tik ŠR kampe buvo likęs apie 24 m^2 plotelis, kurį atidengus rasti 4 kapai. Du iš jų buvo apardyti, be radinių. Kiti 2 sveiki kapai buvo su radiniais. Kape Nr. 1 mirusiajam prie kaklo buvo 1 moneta, o 5 monetos po kairiu petimi. Visos monetos - Rygos šilingai (1 Zigmanto Vazos, 1 Gustavo II Adolfo ir 4 Kristinos). Kape Nr. 3 ties juosmeniu rasta geležinė sagtis, o truputį žemiau dubens kaulų dešiniame šone buvo peilis su medinėmis kriaunomis ir odos gabaliuku. Prie dešinio šlaunikaulio buvo pažaliavusių paukščių kauliukų ir lininio audinio fragmentas.

Taigi išlikusieji kapai yra XVII a. vidurio.

Paprūdžių senkapis (Noriūnų apylinkė) kasinėtas 1979 m. Jis yra vos už 1 km nuo Radžiūnų senkapio, kairiame Skerdos krante, pakilumoje, kuri jungiasi su Radžiūnų senkapiu. Paprūdžių senkapis yra į R nuo Rudilių kaimo kapinaičių, kur laidota dar XIX a.

Senkapyje atidengta 50 m^2, rasta 19 kapų, kurių nemaža buvo su radiniais, dažniausiai monetomis. Daugiausia jų rasta kape Nr. 3, kur monetos buvo dėtos po galva, ties dešine alkūne, prie dubens kaulų. Iš viso kape rasta 16 monetų - 3 Zigmanto Vazos dvidenariai, 6 Gustavo Adolfo Rygos šilingai ir dv. pusantro grašio (Švedijos ir Prūsijos) monetos. Moters kape Nr. 10 rasta 1 moneta prie kaklo, ant krūtinės buvo 8 Kristinos šilingai, ant abiejų rankų pirštų - po du žiedus. Kape Nr. 15 rasti Karolio X Gustavo ir Karolio XI šilingai. Laidosena išsiskyrė kapas Nr. 12, kuriame mirusiojo kojos buvo sukryžiuotos. Prie kaklo rastas Kristinos Livonijos šilingas. Daugelyje kapų, ypač senkapio PV dalyje, radinių nerasta. Matyt, senkapis naudotas ilgą laiką ir plėtėsi į V iki Rudilių kaimo XIX a. kapelių. Kasinėtoji senkapio dalis datuojama XVII a. To amžiaus gale paprotys dėti į kapus monetas, matyt, išnyko ir kapuose jų jau neberandama.

Visi 1978-1979 m. kasinėtieji senkapiai yra XVII a. Tai kelia mintį, kad kaip tik tuo metu ėmė gausėti Kupiškio krašte gyventojų, ir jau XVII a. nusistovėjo gyvenviečių tinklas, kuris išsilaikė iki XIX a. pabaigos - XX a. pirmosios pusės.

Kasinėtieji senkapiai neturtingi radiniais. Daugiausia kapuose randamos monetos, kurios padeda nustatyti senkapių chronologiją. Kartu iš kapuose rastųjų monetų matyti, kad XVI a. daugiausia turėta lietuviškų monetų. XVI a. Lietuvos monetų pasitaiko ir XVII a. kapuose kartu su Zigmanto Vazos XVII a. monetomis. Tačiau šalia šio valdovo monetų žymiai daugiau yra Rygos monetų. Beveik visos vė-

lesnės monetos yra kaltos Švedijos karalių Rygos miestui arba Livonijai. Tik XVII a. antrojoje pusėje vėl pasirodo viena kita Jono Kazimiero kaldinta Lietuvos moneta. Tačiau tuo metu jau nyko paprotys dėti monetas į kapus.

Mykolas Černiauskas

ŽVALGOMIEJI KASINĖJIMAI 1978-1979 METAIS KĖDAINIŲ RAJONE

1978 ir 1979 m. Kėdainių raj. vykdyti 10 respublikinės (AR) ir vietinės (AV) reikšmės senkapių žvalgomieji kasinėjimai.

1975 m., dalyvaujant autoriui, buvo kartografuojami Kėdainių raj. kultūros paminklai. Dėl daugelio senkapių kilo abejonių, kad jie ne archeologijos paminklai ar yra visai sunaikinti. Todėl nutarta nustatyti, ar tikslinga juos laikyti paminklų sąrašuose. Abejotinus senkapius galima suskirstyti į 3 grupes:

I grupę sudaro dar veikiančios kaimų kapinaitės ir XVIII-XIX a. kapinaitės. Šalia jų kartais yra archeologiniai senkapiai, o pačios kapinaitės kartais būna senų senkapių teritorijoje.

II grupę sudaro senkapiai, kuriuose randama žmonių kaulų, tačiau nėra žinių apie radinius. Juose iki šiol stovi ar stovėjo kryžiai.

III grupę sudaro senkapiai, kuriuose buvo randama įkapių, bet jie iškasinėti bulviarūsiais, juose pastatyti pastatai ar iš jų buvo imamas žvyras, todėl senkapiai dažnai yra sunaikinti.